

בעזרת השם יתברך

גליון # 43 - חודש ניסן תשל"א

אגרון עולמי לגלות את האמת על חיוב ישוב ארץ ישראל
שהיא מצות עשה מן התורה ושקולה כנגד כל מצות התורה

בירורי הלכות מכל ספרי שאלות ותשובות

הגליונות האלו מיוסדים לשבור את כח של אלו שמוציאים דיבתם רעה על ארצינו הקדושה כמו שכתוב בספר חפץ חיים בהקדמה, וז"ל: ועוד הלא ידוע הוא שנגזר עלינו גלות מפבר מעת מעשה המרגלים, כמו שכתוב בתהלים (פרק קי"ו, כ"ו-כ"ז), "וישא ידו להם להפיל אותם וגו' בגוים ולזרותם בארצות", וכמו שפרש רשארץ ישראל שם והרמב"ן בפקשת שלח, (במדבר י"ד א') וחטא המרגלים הלא היה עון לשון הרע, וכמו דאיתא בערכין (דף ט"ו.) אם כן אנו מכרחין לתקן זה החטא קדם הגאולה. וכדאיתא בתנא דבי אליהו שהלשון הרע עולה עד כנגד כסא הכבוד, ובפרט כשהוא מדבר נגד ארץ ישראל.

על ידי שנלמוד על מצות ישוב ארץ ישראל נזכה שכל בני ישראל יעלו לארצינו הקדושה כמ"ש בעובדיה (פרק א פסוק יז) ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש וירשו בית יעקב את מורשיהם. (ובספר ישעיה פרק ס פסוק כא) ועמד כלם צדיקים לעולם וירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה. ונזכה בקרוב ממש לביאת משיח צדקינו בב"א.

עוד לקטנו מדברי חז"ל בש"ס בבלי ירושלמי ומדרשים, זוהר הקדוש תיקונים וספרי הראשונים, ומספרי מוסר וספרי ח"ן מגדולי האחרונים וספרי תלמידי הבעל שם טוב זצלה"ה

עיה"ק צפת תובב"א

מצות ישיבת ארץ ישראל

על פי שאלות ותשובות באלף שנים האחרונות

מצות ישוב ארץ ישראל [ודין הכל מעלין לארץ ישראל]

שו"ת הריב"ש סימן קא

בוגיאה, לרבי שם טוב הלוי, י"א. עם היות למה שעשה לי רבי דוראן, יותר הייתי חפץ דכאו מאשר חפצתי צדקו, עם כל זה, לא אעשה תורתי פלסתר, להעלים ההיתר, ולכפות עליו פסכתו. כי מה שהורה, כדין הורה. וכן השבתי אני, זה לי יותר משמנה שנים, לאב יהודה כהן, ששאלני על זה מתלמסאן. אם מותר לצאת בשיירא עם אורחת ישמעאלים במדבר הגדול והנורא, והכל יודעין שצריכין לחלל שבת בפרהסיא, לרכוב וללכת בשיירא, כי מפני הסכנה לא יוכלו לעכב שם במדבר לבדם. ואני השבתי לו, וזה לשון תשובתי: דבר זה מתורת

הריא"ף והרמב"ם ז"ל לא למדנו, אבל מתורת הר"ז הלוי ז"ל למדנו. כי היא דגרסינן בפ"ק דשבת (יט): ת"ר: אין מפליגין בספינה פחות מש"י = משלשה ימים = קודם לשבת, הריא"ף ז"ל פירשה: מפני עונג שבת. שהמפרש בים בספינה, כל שלשה ימים אין דעתו מיושבת עליו, וכדי שלא יצטער בשבת, אסרו עליו בפחות משלשה ימים קודם השבת. כמ"ש זה בהלכות בארוכה, וכן פירשה הרמב"ם ז"ל (בפ' שלשים מה"ש = מהלכות שבת =). אבל הרב בעל המאור ז"ל כתב טעם אחר, בין בזו, בין במה שאמרו: אין צרין על עיירות של כותים, דכולהו מקום סכנה הוא, וכל ג' ימים קודם לשבת קמי שבתא מקרי, ונראה כמתנה לדחות את השבת, מפני שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש. וה"ה להפריש במדברות, ולכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת; עכ"ל. ולפי זה, כל שיוצא מן הישוב לשיירא במדברות, ביום ראשון ויום שני ויום שלישי, מותר או"ח סי' פח ס"ד. לפי שאלו השלש ימים מן השבוע מתיחסין לשבת שעבר, ונקראים: בתר שבתא, ואין לו להמנע מלצאת מחמת שבת הבא, שאז אם יארע לו סכנה ויצטרך לחללו מפני פקוח נפש מותר הוא, ואין כאן חלול. אבל ביוצא מן הישוב למדבר ביום רביעי ויום חמישי וערב שבת, אז אסור, לפי שג' ימים האלו מתיחסים לשבת הבא, ונקראין: קמי שבתא, כדאיתא בגיטין ס"פ מי שאחזו (עג), וכן בהלכות, וא"כ, נראה כנכנס בכונ' [למקום הסכנה] כדי שיחלל בו את השבת. ואע"פ שהריא"ף והר"ם ז"ל פירשו ברייתא זו בדרך אחרת, כמ"ש למעלה, מכ"מ הדין דין אמת; וכן הסכים מורי הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות שלו. גם מה שנהגו עתה להפליג בספינה אפי' בערב שבת, הוא על דרך פירוש זה. כי אין לאסור, מאחר שהספינה היא של כותים ומלחיה וחובליה הם כותים, ואין הישראלים המפליגים בה עושים לעולם מלאכה בשבת, כי אם המלחים הכותים, וגם הם אינם עושים בשביל הישראלים שבה, שהם המעוט, אלא בשביל הכותים שהם הרוב. כדאמרינן בפרק כל כתבי (קכ"ב), במסבה שרובה כותים, והדליק כותי את הנר, שמותר לישראל שבה להשתמש לאורה. ואם כפירוש הריא"ף והר"ם ז"ל, שפירשו מפני עונג שבת, בכל ענין הוא אסור

להפליג בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת. ומ"מ, בין מפני עונג שבת, כפירש הריא"ף ז"ל, בין מפני חלול שבת לפקוח נפש, כפירוש בעל המאור ז"ל, אינו אסור להפליג בספינה פחות משלשה ימים אלא לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה, מותר. דבהיא ברייתא דאין מפליגין וכו', מסיק בה: בד"א, לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה, מפליגין. וליוצאין בשיירא במדברות ג"כ, כפי דעת בעל המאור ז"ל, לדבר מצוה, יוצאין, אפי' בפחות משלשה ימים קודם לשבת, אבל לדבר הרשות, אסור. זהו מה שהשבתי אז לאב יהודה כהן. ומה שאמרת, שאע"פ שהתירו בגמרא לדבר מצוה להפליג בספינה אפי' בע"ש, אין להתיר ללכת בשיירא בע"ש, לפי שהוא עושה מלאכה בעצמו, והרי הוא כמתנה לחלל את השבת, כיון דהוא תוך שלשה ימים. אבל המפליג בספינה, אינו עושה שום חלול, דגברא מינח ניח, וספינה היא דמסגיא ונדה על פני המים. והבאת ראייה מהרמב"ם ז"ל, דלא קרינן: אל יצא איש ממקומו, אלא במי שהולך ג' פרסאות ברגליו, אבל ההולך בספינה אינו קרוי הלוך כלל. תשובתך דברי הרמב"ן ז"ל, ונכונים הם. וכ"כ הר"ם ז"ל בתשובה: דבימים ובנהרות ובכרמלית אין שום תחומין בהם דאורייתא, ואפי' לג' פרסאות. אבל ההיא דאין מפליגין, לפי פירוש הר"ז הלוי ז"ל, אינה מפני אסור תחומין, ובספינה גוששת, כמו שפירש ר"ח ז"ל, דא"כ אפי' קודם לשלשה ימים הי' אסור, כמו שהקשה עליו הריא"ף ז"ל בהלכות. אלא מיירי בספינה גדולה, המהלכת למעלה מי', ואין בה משום אסור תחומין, דאין תחומין למעלה מעשרה. ואע"ג דבפרק מי שהוציא והו (מא) הוי בעיא ולא איפשיטא, אזלינן ביה לקולא, כיון דתחומין דרבנן. ואפי' להרמב"ם ז"ל, דאית ליה דתחומין בשלש פרסאות דאורייתא, כבר באר הוא ז"ל דאינו כן בימים ובנהרות. ולזה פירשו הריא"ף והרמב"ם ז"ל טעם האסור, בהיא דאין מפליגין, מפני ענג שבת. אבל הר"ז הלוי ז"ל לא חשש לענג שבת בזה, ופירש טעם האסור מפני המלאכה שהן צריכין לעשות תמיד בספינה, לקשור הוילון ולהתירו ושאר מלאכות האסורות מן התורה, אלא מפני הסכנה מותרין הן. ולפירושו, אף כשהספינה של ישראל, ומלחיה וחובליה

כלם ישראלים, והם בעצמם העושים המלאכה, מותר כל שהוא שלשה ימים קודם לשבת רמ"א שם /או"ח סי' רמח/ ס"א. וכל שהוא תוך שלשה ימים לשבת, אסור, אף אם הספינה של ישמעאלים ואין הישראל עצמו עושה מלאכה, דמ"מ הישמעאלים עושין המלאכה בשביל ישראל השוכרה, והישראל נהנה בה בשב"ת. אלא שמפני הסכנה מותר, אלא שצריך שיהיה שלשה ימים קודם לשבת, כדי שלא יהא נראה כמתנה לחלל את השבת. ולזה, ברייתא דאין מפליגין בכל ענין הוא, בין שהישראלים עושין מלאכה, בין שהישמעאלים עושין אותה בשביל הישראל והוא נהנה ממנה. אלא שבסוף הברייתא, שאמר: ופוסק עמו על מנת לשבות, באר זה היכא שהספינה של ישמעאל, דאם היא של ישראל אין מקום לפסק זה. ולהיות ענין הברייתא אפי' בשהישראלים עצמם עושין מלאכה, לזה אמר הרב בעה"מ = בעל המאור = ז"ל: וה"ה להפריש במדברות ולכל מקו' סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת. שאם ענין הברייתא לא היה [אלא] בישמעאל העושה מלאכה בשביל ישראל, לא היה לו ללמוד מזה למפרשים במדברות שהם עצמן עושין החלול, דאין למדין חמור מקל להקל עליו. וכיון שהברייתא בכל ענין, אף כשהישראל עצמו עושה מלאכה, גם כשהתיר בסופה לדבר מצוה אפילו בע"ש, בכל ענין היא, ואפילו כשהישראל עצמו עושה החלול. וההיא דאין צרין, אין מקום להזכיר בה דבר מצוה, ומה דבר מצוה יהיה לכל ישראל לצור על עיירות של כותים, ובמלחמת הרשות היא ולא במלחמת שבעה עממין? אבל יש בה התר א' מיוחד, שאם התחילו אין מפסיקין, ומחללין את השבת לכל צרכי המצור, ואפילו שלא מפני הסכנה; כמו שבא הקבלה: עד רדתה, ואפילו בשבת. ואחרי שלדבר מצוה מותר אפי' בע"ש, אין ספק שהעליה לארץ ישראל מצוה היא. ורז"ל אמרו בפ' שני דייני גזירות (ק"י:), שהדר בחוצה לארץ כו'. וכן אמרו שם: כל המהלך ד' אמות בארץ ישראל, מובטח לו שהוא בן העה"ב. ומה שהיה אומר הנביא לבני הגלות: בנו בתים וכו', זה היה מפני הגלות שנגזר עליהם, ומי שהגלם לא היה מניחם לשוב, עד שעלו ברשות כורש. וגם עתה, אחת משלש שבועות שהשביע הקב"ה לישראל שלא

יעלו כחומה. וכן אין לומר שאין העליה מצוה, כי אם הישיבה, שהרי העולה על דעת להתישב נקרא עוסק במצו'; כמ"ש רז"ל בפ"ק דחולין (ז), במעשה דגינאי נהרא: הוה ההוא גברא דהוה דרי חטי לפסחא, אמר לו: חלו*ק נמי להאי דבמצוה קא עסיק. וכן התיר ביוה"כ להולך להקביל פני רבו, או לשמוע דרשה, לעבור במים עד צוארו. וכן להולך לאכול סעודת ארוסין בבית חמיו, התירו שלא לחזור לביתו לבער החמץ, אלא מבטלו בלבו (פסחים מט); ואם הולך לדבר הרשות יחזור מיד! הנה, שבכל אלו, אע"פ שאין ההליכה עיקר המצוה, מ"מ, כיון שהולך לעשו' המצו', נקרא עוסק [במצוה]; וכ"ה בהולך לעלות לארץ ישראל. ובס' או"ח כ' בשם ר"ת ז"ל, שאפי' הולך לסחור, או לראות פני חברו, חשוב בזה דבר מצוה; ואין חשוב לדבר הרשות אלא כשהולך לטייל. ואע"פ שזו קולא יתרה, מ"מ דרכך רחוקה מדרכו. ומה שכתב המשיב ההוא, ועשה ק"ו מהקונה שדה בארץ ישראל, שכותבין עליו אונז' ואפי' בשבת, והתירו שבות דאמירה לכותי במלאכה דאורייתא משום ישוב ארץ ישראל, ואמר, שהקונה קרקע שהוא שם, דבר מצוה קלה לגבי העליה, לא דבר נכונה בזה. דאדרבה, הקונה שדה מן הכותי היא מצוה גדולה מן העליה. כי העליה היא מצוה לשעת', ולעצמו לבד, ולא נתיר בה שבות, בין דמעשה בידי' בין דאמירה לכותי במלאכה דאורייתא. אבל ישוב ארץ ישראל, אינה מצוה לשעת', אלא מצוה המתקיימ' לעול' היא, ומצו' ותועל' היא לכ"י =לכל ישראל=, שלא תשתקע ארץ קדוש' ביד טמאים, ואין למדין ממנה לשאר מצות; וכ"כ זה להרמב"ן ז"ל. ומה שהתירו כאן להולך לדבר מצוה, היינו לפי שאינו עושה אסור בשבת כלל. ואין כאן אלא שהפליג בחול, שמרא' כמתנ' לחלל את השבת לכתחלה, ואין זה אסור שבות, אלא גזרת הרואין, ולזה התירו לדבר מצוה, ומפני קולת האסור; שבזה הפליג ר"ת ז"ל להקל ולהתיר אפי' הולך לסחורה. ומ"ש ג"כ: ופוסק עמו ע"מ לשבות, נטה לפס' הרמב"ם ז"ל, שפסק כר'. ואני לא כתבתי זה, לפי שדעתי דהלכ' כרשב"ג, שאמר שאינו צריך; וכ"פ בס' או"ח, וכן דעת הרי"ף ז"ל, דהלב' כרבי מחבירו ולא מאביו. וכ"ש באסור קל כזה דאית לן לפסוק

כדברי המקל. ואין ספק, שבשבת עצמו אסור להפליג, ואפי' לדבר מצוה, שהרי נכנס על דעת לחלל את השבת, אם הישראל עושה מלאכ' בעצמו, או נהנה במלאכ' שעשה כותי בעבורו. ומה שהתיר הרמב"ן ז"ל להפליג בספינה, ואפילו בשבת, זהו בספינ' של כותי, וכותי עושה מלאכה, ומותר לישראל ליהנות באותה מלאכה, כל שהמעוט הם ישראלים. כדאמרי' בפרק כל כתבי, במסבה שרובה כותים והדליק כותי הנר, שמותר לישראל שבה להשתמש לאורה. ומ"מ, בהולכים בשיירא אין להתיר, שהרי אם ילך ברגליו, איכא משום אסור תחומין, ואיכא משום אסור' דרבנן. ולדעת הרמב"ם ז"ל בג' פרסאות איכ' אסורא דאוריית'. וכן אם לך /צ"ל: ילך/ על גבי בהמה, אפי' בתוך התחום, איכא אסורא דרבנן, גזרה שמא יחתוך זמורה, לכולי עלמא. ואפי' למאן דאית ליה תחומין דרבנן, וליכא למגזר משום תחומין, דהויא גזרה לגזרה, בין ברגליו בין על גבי בהמה איכא משום תחומין, אם ילך חוץ לתחום. דהא בפרקא בתרא דביצה (לו:) פירשו טעם מה שאסרו לרכוב על גבי בהמה, גזרה שמא ילך חוץ לתחום. אלא, דלמאן דאמר תחומין דרבנן, וקיי"ל הכי, פירשו, שמא יחתוך זמורה; ואפילו לרכוב, או לסמוך עליה או על צדה, אסור, אע"פ שאין בסמיכה משו' שמא יחתוך זמורה, חכמים גזרו בכלל שלא להשתמש בב"ח =בבעל חיים=, ולא חלקו בין בהמה לבהמה. וכן, שלא להשתמש באילן כלל, ואפי' לעלות עליו מבעוד יום כדי לישב עליו בשבת, אסור; כמו שמבואר בפרקא בתרא דשבת, ובפרק בתרא דערובין (ק), וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פר' כ"א מה"ש =מהלכות שבת=). וכיון שעל גבי בהמה איכא אסור, אפי' בתוך התחום, וברגליו ליכא אסור בתוך התחום, טוב לו שילך ברגליו בעוד שהוא בתוך התחום, אא"כ איכא סכנה, כגון שלא יוכל ללכת לרגל השיירא וישאר שם במקום סכנה. וליוצא בשיירא, אין לאסור משום ענג שבת; שלא אמרו זה אלא במפליג בים, משו' דכל שלשה ימים הויא להו שנוי וסת, מפני נענוע הספינה, כדכתיב: יחוגו וינועו כשכור; וכן בההיא דאין צרין, משום פחדא דלבא; כמ"ש ש זה בהלכות. גם כתב הרמב"ם ז"ל בתשו', שאין לאסור מטעם זה אלא בימים המלוחים, שמעוררין

הגוף, ויקר' מהם טרוד הדעת והבלבול והקיא, ולא בשאר נהרות. וא"כ, אין לאסור ליוצא בשיירא משו' עונג שבת, כל שאין בו חלול שבת מצד אחר. ובירושלמי יש ברייתא, שמתירין בה להפליג בד', וכבר כ' הראב"ד ז"ל שאין לסמוך עליה, דפליגא אגמרא דילן. וכן אין לאסור ליוצא בשיירא ולמפליג בספינה מההיא דאין מפליגין בע"ש יותר משלש פרסאות, דהתם הוא טעמא, שמא לא ימצא מזונות לשבת, אבל אלו מזונותם מוליכין עמהם.